

Випробування невинуватістю

Про книгу

У маєтку Сонячний Ріг знаходять мертвою місіс Рейчел Арґайл. У вбивстві звинувачують її прийомного сина Джека. Його ув'язнюють, адже в чоловіка немає алібі. Через певний час доктор Артур Калґарі заявляє, що може надати це алібі. Але в'язень помер ще до початку судового розслідування. Калґарі сповнений рішучості за всяку ціну виправдати Джека, нехай навіть посмертно, однак родина Арґайлів не бажає допомагати йому в розслідуванні. Несподівано відбувається ще одне вбивство. Які таємниці приховує Сонячний Ріг і його мешканці? Чи причетні вони до того, що сталося? Хто цей вовк в овечій шкурі?

Класика англійського детективу

Агата Крісті

A stylized illustration of a night scene. The background is a dark blue sky with several small white stars. In the foreground, a dark blue boat is docked at a wooden pier. The pier is made of dark blue planks and has several dark blue posts. The water is dark blue with some white ripples. In the background, there are dark blue hills or mountains. A small white house with a yellow light is visible on the left side of the hills. A small white lantern is visible on the right side of the hills.

ВИПРОБУВАННЯ
НЕВИНУВАТІСТЮ
КСД

Agatha Christie[®]

Агата Крісті

ВИПРОБУВАННЯ
НЕВИНУВАТІСТЮ

РОМАН

ХАРКІВ
2023. КСД

Агату Крісті в усьому світі знають як королеву детективу. Близько мільярда примірників її творів продано англійською мовою, іще один мільярд — у перекладі більш ніж ста іноземними мовами. Вона — найпопулярніша авторка всіх часів. За кількістю перевидань її книги поступаються лише Біблії та творам Шекспіра. Її перу належать вісімдесят детективних романів і збірок оповідань, дев'ятнадцять п'єс і шість романів, написаних під псевдонімом Мері Вестмейкот.

Перший роман Агати Крісті — «Таємнича пригода в Стайлзі» — написано наприкінці Першої світової війни, у якій письменниця брала участь у складі волонтерського медичного загону. У цьому романі вона створила образ Еркюля Пуаро — маленького бельгійського детектива, якому судилося стати найзнаменитішим героєм літератури детективного жанру після Шерлока Голмса. Цей роман було опубліковано у видавництві «Бодлі-Гед» 1920 року.

Після цього Агата Крісті щороку випускала по книжці, а 1926 року — шедевр «Убивство Роджера Екройда». То була її перша книга у видавництві «Колінз», що започаткувала їхню плідну й ефективну співпрацю, яка тривала п'ятдесят років і породила сімдесят книг. «Убивство Роджера Екройда» — це також перша книга Агати Крісті, яку було інсценовано — під назвою «Алібі» — й успішно поставлено на сцені одного з лондонських театрів Вест-Енду. «Мишоловка» — найславетніша п'єса письменниці — була вперше поставлена 1952 р. і не сходить зі сцени протягом найтривалішого в історії театральних вистав часу.

У 1971 р. Агата Крісті отримала титул Дами Британської Імперії. Померла 1976 р., і кілька її творів вийшли друком помертено. Найуспішніший бестселер письменниці — «Забуте вбивство» — з'явився друком дещо згодом, того ж таки року, після чого вийшли її автобіографія та збірка оповідань «Останні справи міс Марпл», «Пригода в затоці Поленза» й «Доки триває світло». У 1998 р. «Чорна кава» стала першою з п'єс Агати Крісті, на сюжеті якої інший автор, Чарлз Осборн, вибудував свій роман.

Біллі Коллінзу з любов'ю і вдячністю

Якщо виправдуватимусь, мої уста мене осудять.

...То я тремчу перед усіма муками моїми, бо знаю, що не визнаєш мене безвинним.

Книга Йова, 9¹

¹ Переклад І. Хоменка. (Тут і далі прим. перекл.)

Розділ перший

I

Коли він дійшов до переправи, уже запали сутінки.

Хоч міг прийти сюди набагато раніше, зволікав.

Спочатку пообідав із друзями в Редкі — легка, буденна розмова, плітки про спільних друзів, що означало: усередині він скулювався від того, що збирається вчинити. Друзі запропонували залишитися на чай, і він не відмовив. Однак зрештою довелося визнати, що він більше не може відкладати це питання.

Замовлена машина прибула. Він попрощався й проїхав сім миль прибережним шосе з інтенсивним рухом, а потім звернув на лісову просіку, що виходила до невеликого кам'янистого річкового молу.

Водій енергійно зателенькав великим дзвоном, щоб викликати пором із протилежного берега.

— Я вам більше не потрібен, сер?

— Ні, — сказав Артур Калґарі. — Я розпорядився, щоб за годину на іншому березі мене зустрів автомобіль і відвіз до Драймута.

Водій отримав свою плату та чайові. Вглядаючись у темінь річки, повідомив:

— Пором наближається, сер.

Тихо побажавши на добраніч, він розвернув машину та зник за пагорбом. Артур Калґарі залишився стояти на краю пірса на самоті зі своїми думками та побоюванням того, що на нього чекає. «Яка дика місцина, — думалось йому. — Можна уявити, що ти біля шотландського бозна-куди закинутого озера». Однак всього за кілька миль звідси — у Редкі — були готелі, крамниці, коктейль-бари та юрби людей. Він замислився (і не вперше) над дивовижними контрастами англійського ландшафту.

Почувся тихий сплеск весел — до невеликого причалу пристав пором. Артур Калґарі зійшов у човен пологою сходнею, яку притримував багром поромник — такий старезний чолов'яга, що в Калґарі виникло дивне враження, наче той із човном належали один одному, були єдиним цілим.

Коли вони відпливали, із моря повіяв холодний вітерець.

— Холодний сьогодні вечір, — сказав перевізник.

Калгарі відповів щось підхоже. А тоді погодився, що таки прохолодніше, ніж напередодні.

Помітив — чи вирішив, що помітив, — приховане зацікавлення в очах поромника. Тут він був чужинцем. Чужинцем після закриття туристичного сезону. Ба більше, прибув у незвичайний час — надто пізно для чаю в кафе біля молу. Не мав багажу, отож не планував залишитися. (Чому він дістався сюди о такій пізній годині? — замислився Калгарі. — Може, насправді, підсвідомо відтягував цю мить. Відтягував до останнього те, що повинен зробити?) Перетнути Рубікон — це річка... річка... Його думки повернулися до іншої річки — Темзи.

Він подивився на воду невидючими очима (то було тільки вчора?), а потім знову глянув на чоловіка за столом навпроти нього. У тих вдумливих очах було щось, чого не міг зрозуміти. Потаємність, щось, про що думалося, та що не викривалося...

— Вочевидь, — осягнув він, — вони навчилися ніколи не виказувати свої думки.

Уся ця історія, як добре поміркувати, і справді жахлива. Він мусив зробити те, що мало бути зробленим, а потім *забути* це!

Згадавши вчорашню розмову, він спохмурнів. Гарний, тихий, байдужий голос мовив:

— Докторе Калгарі, ви абсолютно певні того, що хочете зробити?

Схвильовано на те відповів:

— Що ще я *можу* зробити? Гадаю, ви й самі це розумієте? Ви ж згодні зі мною? Я не можу від цього втікати.

Однак він не зрозумів відчуженого виразу сірих очей, та й відповідь його трохи збентежила.

— Треба уважно вивчити питання, розглянути всі аспекти.

— Із точки зору справедливості можливий тільки один аспект.

Він говорив пристрасно, подумки визнаючи це нищою спробою «не дати ходу» справі.

— У певному сенсі я згоден. Але тут дещо більше. Більше за, скажімо, справедливість.

— Я не згоден. Треба подумати про родину.

Співрозмовник швидко підтакнув:

— Безумовно, так. Саме так. Про них я і говорив.

Калгарі це здавалося нісенітницею! Бо коли думаєш про них...

Тоді інший чоловік тим самим приємним голосом підсумував:

— Усе цілком залежить від вас, докторе Калґарі.

— Що ж, робіть, як вважаєте правильним.

Човен пристав до берега. Рубікон перейдено.

Із м'яким акцентом, властивим західним графствам, озвався поромник:

— Чотири пенси, сер. Чи ви повернетесь?

— Ні, — відповів Калґарі. — Не повернуся. (Якими пророчими були ці слова!)

Він розрахувався, а потім запитав:

— Ви часом не знаєте будинку із назвою Сонячний Ріг?

Старий одразу ж пожвавився. У його очах спалахнули вогники цікавості.

— Чому ж, знаю. Он там, праворуч від вас, проступає за деревами. Підніміться вздовж пагорба та зверніть праворуч, а потім новою дорогою повз забудови. Цей будинок аж наприкінці.

— Дякую.

— Ви сказали Сонячний Ріг? Де місіс Аргайл...

— Так, так... — перервав його Калґарі. Він не хотів це обговорювати. — Сонячний Ріг.

Ледача й досить особлива посмішка викривила губи поромника, раптом роблячи його схожим на древнього хитрого фавна.

— То вона називала так той будинок під час війни. Це був новий будинок, щойно зведений, і ще не мав назви. Але земля, на якій він стояв, лісовий виступ — Гадючий Ріг, отак! Але Гадючий Ріг не подобався їй, не для назви будинку. Сонячний Ріг — от як назвала. А ми всі тут називаємо його Гадючий Ріг.

Калґарі швидко подякував, попрощався і почав підніматися пагорбом. І хоч здавалося, що нікого немає, він відчував, як на нього зиркають із вікон невидимі очі тих, хто добре знає, куди він іде, хто перемовляється поміж себе: «Він іде до Гадючого Рогу...»

Гадючий Ріг. Якою слушною була ця назва!

Нехай спізнає, що гадючі зуби — це менший страх...²

Він швидко опанував свої думки. Треба зібратися і зосередитися на тому, що він мусить сказати...

II

Калгарі підійшов до кінця нової дороги, з гарними будинками по обидва боки, до кожного з яких прилягав невеликий садочок, площею одна восьма акра, де росли альпійські рослини, хризантеми, троянди, шавлії, герані — залежно від уподобань власників.

Наприкінці дороги була брама з написом готичними літерами «СОНЯЧНИЙ РІГ». Він відчинив її та попрямував коротким заїздом. Перед ним стояв будинок — сучасний, міцний, безликий будинок із похилим дахом і верандою. Він міг стояти в будь-якому пристойному передмісті чи житловому мікрорайоні. На думку Калгарі, будинок не відповідав панoramі. Бо панорама вражала. Річка в цьому місці різко вигиналася, майже розвертаючись у протилежний бік (на іншому її березі височіли вкриті лісом пагорби), а вище за течією ліворуч знову повертала, звіддала відкриваючи огляду луки та сади.

Калгарі якусь мить милувався річкою. «Тут годилося б звести замок, — міркував він, — неймовірний, смішний казковий замок! Такі, які роблять із пряників і покривають глазур'ю». Натомість тут був гарний смак, поміркованість, стриманість, купа грошей і абсолютна відсутність уяви.

Звісно, Арґайлів у цьому не звинуватиш. Вони не зводили будинок, а просто купили його. Одначе вони, хтось із них (місіс Арґайл?), його вибирали...

Він сказав собі: «Далі відкладати не можна...» — і натиснув на гудзик електричного дзвінка біля дверей.

Стояв і чекав. Трохи почекавши задля годиться, натиснув дзвоник знову.

Кроків за дверима не почув — вони відчинилися раптово.

Здивований, відступив назад. Через розбуркану уяву йому здалося, що перед ним постала, перегородивши шлях, сама Трагедія. Молода особа, та в її юності була гіркота, що складала суть трагедії. «Трагічна Маска, — подумалось йому, — це завжди маска юності...

Безпомічність, відчуття приреченості, наближення фатуму... з майбутнього...»

Опанувавши себе, спробував знайти пояснення своєму враженню. Ірландський тип: темно-сині очі, глибокі тіні довкола них, грива чорного волосся, похмурі риси обличчя...

Дівчина стояла — молода, насторожена й ворожа.

— Так? Що вам потрібно?

Він звично відповів.

— Містер Арґайл удома?

— Так. Але він нікого не приймає. Тобто людей, із якими він не знайомий. Він же з вами не знайомий, чи не так?

— Ні. Він мене не знає, але...

Вона почала зачиняти двері.

— Краще напишіть...

— Даруйте, але я справді хочу зустрітися з ним. Ви міс Арґайл?

Вона неохоче підтвердила.

— Я Естер Арґайл. Але мій батько нікого не приймає, принаймні без попередньої домовленості. Будь ласка, краще напишіть йому.

— Я прибув здалеку... — Дівчина лишалася байдужою.

— Усі так кажуть. Але я думала, що це нарешті закінчилося, — сказала вона звинувачувальним тоном. — Ви репортер?

— Ні, ні, нічого подібного.

Вона зненацька глянула на нього так, наче не повірила його словам.

— Ну то що ви хочете?

Позаду неї, в задній частині холу, він помітив інше обличчя. Непоказне, простакувате обличчя. Можна було б порівняти його з млинцем — обличчя жінки середнього віку, з кучерявим, жовтуватосивим волоссям, закрученим аж на маківці. Вона вичікувала, як невсипущий дракон.

— Міс Арґайл, це щодо вашого брата.

Естер Арґайл глибоко вдихнула. Із сумнівом промовила:

— Майкла?

— Ні, Джека.

Вона спалахнула:

— Я так і знала! Я знала, що ви прийшли через Джеко! Чому ви не дасте нам спокою? Усе скінчено, досить! Навіщо це продовжувати?

— Ніколи не можна сказати напевне, що щось скінчено.

— Але це скінчилося! Джеко мертвий. Чому ви втручаєтесь? Усе скінчилося. Якщо ви не журналіст, то, мабуть, лікар, або психолог, або ще хтось такий. Будь ласка, йдіть собі. Не турбуйте мого батька. Він зайнятий.

Вона взялася зачиняти двері. Калґарі покvapливо зробив те, із чого мав почати: він видобув із кишені листа й вручив його дівчині.

— У мене лист від містера Маршалла.

Дівчина сторопіла. Її пальці непевно схопили конверт. Вона розгублено перепитала:

— Від містера Маршалла... з Лондона?

До неї підійшла та жінка середнього віку, що вичікувала в закутку холу. Підозріло глипнула на Калгарі, і йому згадалися іноземні жіночі монастирі. Звісно, це ж обличчя черниці! Бракує лише білосніжного чепчика, чи як там його називають, чорної чернечої ряси та вуалі. Це обличчя не споглядальниці, а келійниці, що підозріло визирає крізь ледь відхилені важкі двері, перед тим як неохоче дозволити вам увійти та провести до монастирської приймальні чи абатиси.

— Ви від містера Маршалла? — запитала вона.

І це пролунало достоту як звинувачення.

Естер усе ще дивилася на конверт. Потім, без жодного слова, повернулася та побігла сходами.

Калгарі залишився на порозі під звинувачувальним і підозріливим поглядом келійниці-дракона.

Він хотів щось сказати, але не спромігся нічого вигадати. Тож завбачливо мовчав.

Невдовзі пролунав голос Естер — холодний і відсторонений.

— Батько говорить, щоб він зайшов.

Її сторожовий пес дещо неохоче відступив, однак вираз підозри на обличчі не змінив. Калгарі пройшов повз, поклав капелюх на стілець і піднявся сходами до Естер, яка чекала на нього.

Його вразила стерильна, немов у дорогому санаторії, чистота будинку.

Він попрямував коридором за Естер і спустився трьома сходишками. Вона прочинила двері навстіж, жестом запросила його увійти, зайшла за ним і зачинила двері.

То була бібліотека, і Калгарі із задоволенням роззирнувся. Атмосфера цієї кімнати відрізнялася від атмосфери решти будинку. Це була кімната, де жила, працювала та відпочивала людина. Уздовж стін височіли книжкові стелажі, великі крісла були пошарпанними, але зручними. На письмовому столі в приємному безладі лежали папери, а на столиках поруч — розкидані книжки. Він краєм ока помітив, як у двері з протилежного боку кімнати вийшла молода жінка. Досить

приваблива молода жінка. Тоді зауважив чоловіка із відкритим листом у руці, що підвівся і підійшов привітатися з ним.

Лео Арґайл був таким тендітним, таким прозорим в його існуванні. Наче фантом якийсь! Коли Арґайл озвався, його голос виявився приємним, хоч і дещо приглушеним.

— Докторе Калґарі? — звернувся він. — Будь ласка, сідайте.

Калґарі сів. Узяв запропоновану цигарку. Господар сів навпроти. Усе відбувалося без поспіху, немов у світі, де час майже не має значення. Тінь усмішки майнула обличчям Лео Арґайла, коли той почав говорити, м'яко постукуючи по листі блідим пальцем.

— Містер Маршалл пише, що у вас для нас важливе повідомлення, але не уточнює його характер. — Його усмішка стала чіткішою, коли він продовжив: — Адвокати надто обережні, не втручаючись у справу, чи не так?

Калґарі трохи здивувався, усвідомивши, що чоловік перед ним — щасливий. Не життєрадісно чи безтурботно щасливий, як зазвичай люди, а затаєною, проте приємною закритістю в собі. Чоловік, на якого зовнішній світ не мав впливу, та який із цього задоволений. Калґарі не розумів, чому він був цим здивований, але таки був.

— Дуже приємно, що ви виявили бажання зустрітися зі мною, — почав Калґарі. Це була стандартна для початку розмови фраза. — Я думав, що краще прийти особисто, ніж написати. — Він замовк, а потім схвильовано продовжив: — Мені важко, дуже важко...

— Будь ласка, не кваптеся.

Лео Арґайл залишався гречним, проте відстороненим.

Він нахилився вперед — увічливо давав зрозуміти, що намагається допомогти.

— Оскільки ви принесли лист від містера Маршалла, гадаю, ваш візит пов'язаний із моїм нещасним сином Джеко — Джеком. Тобто всі ми зверталися до нього Джеко.

Усі ретельно дібрані Калґарі слова та фрази зникли. Він сидів, раптом усвідомивши той жах, про який мав сказати. Він знову пробурмотів:

— Це надзвичайно важко...

І знову замовк. Тоді Лео обережно промовив:

— Якщо це вам допоможе... ми цілком усвідомлюємо, що Джеко був... не надто нормальною особистістю. Що б ми від вас не почули,

це не здивує нас. Хоча те, що трапилося, жахлива трагедія, я завжди був переконаний, що Джеко не здатний відповідати за свої дії.

— Звісно, не здатний, — сказала Естер, і Калґарі здригнувся від звуку її голосу. На мить він забув про неї. Дівчина сиділа на бильці крісла ліворуч від нього. Коли він повернув голову, Естер нетерпляче нахилилася вперед.

— Джеко завжди був жахливим, — зізналася вона. — Коли він утрачав самовладання, то поведився як маленький хлопчик. Хапав те, що знаходив під рукою, і... і жбурляв у вас...

— Естер... Естер... дитино моя, — голос Аргайла звучав засмучено. Дівчина злякано затулила рота рукою. Вона почервоніла й заговорила з раптовою незграбністю, властивою молодим:

— Мені шкода. Я не подумала... Я забула... Не слід було так, не тепер, коли він... тобто коли все скінчилося і... і...

— Усе це скінчилося, — повторив Аргайл. — Усе в минулому. Я намагаюся... Ми всі намагаємося... вірити, що хлопець був хворим. Одна з помилок природи. Це, вочевидь, найкраще все пояснює.

Він подивився на Калґарі.

— Ви погоджуєтеся?

— Ні, — сказав Калґарі.

На мить запала тиша. Різке заперечення вразило обох його співрозмовників. Слово вилетіло з майже вибуховою силою. Прагнучи пом'якшити цей ефект, він незграбно забелькотів:

— Я... Я перепрошую. Бачте, ви мене не так зрозуміли.

— О! — Аргайл замислився. Тоді обернувся до своєї дочки: — Естер, гадаю, краще тобі вийти...

— Я не вийду! Я мушу почути... дізнатися, що це все означає.

— Це може бути неприємно.

Естер нетерпляче вигукнула:

— Яка різниця, що ще жахливого накоїв Джеко?! Усе скінчилося! Калґарі заговорив швидко.

— Повірте, питання не в тому, що вчинив ваш брат, радше навпаки.

— Я не розумію...

Двері із протилежного боку кімнати відчинилися, і молода жінка, раніше помічена Калґарі, повернулася до кімнати. Тепер була в пальті та з маленьким шкіряним портфелем.

Вона звернулася до Аргайла.

— Я йду. Щось ще...

Арґайл на мить завагався (Калґарі подумав, що він постійно вагається), а потім поклав руку на її плече й підштовхнув уперед.

— Сідай, Гвендо, — звелів він. — Це... е-е-е... доктор Калґарі. Це міс Вон, яка... — і знову невпевнено замовк, — яка багато років працює в мене секретаркою. — Він додав: — Доктор Калґарі прийшов розповісти нам чи запитати щось про... Джеко...

— Розповісти вам щось, — утрутився Калґарі. — І хоч ви цього не усвідомлюєте, та мені стає все важче й важче зробити це.

На нього глянули здивовано всі, проте в очах Гвенди він уловив щось схоже на спалах розуміння, немов вони на мить стали союзниками і ніби вона сказала: «Так, я знаю, як важко може бути з Арґайлами».

Гвенда — гарна молода жінка (можливо, не така вже й молода — тридцять сім чи тридцять вісім). Повнувата, з темними волоссям та очима; пашисть енергією і здоров'ям. Вочевидь, компетентна та розумна.

Із притаманним йому холодком у голосі Арґайл сказав:

— Я й не думав, що щось для вас ускладнюю, докторе Калґарі. Навіть не збирався. Якщо ви хочете перейти до суті...

— Так, я знаю. Вибачте, що висловився так. Але та впертість, з якою ви, та й ваша дочка, постійно підкреслюєте, що все пройшло, минуло, скінчилося. Нічого не скінчилося. Хтось колись говорив: «Нічого не скінчиться...»

— «...допоки все не скінчиться правильно», — завершила за нього міс Вон. — Кіплінґ.

Вона підбадьорливо кивнула йому, а він відчув до неї вдячність.

— Я перейду до суті, — продовжував Калґарі. — Коли ви почувете те, про що я повинен розповісти, то зрозумієте моє... моє небажання. Ба більше, мій розпач. Спочатку я мушу повідомити дещо про себе. Я геофізик і нещодавно брав участь в експедиції на Антарктиду. Я повернувся до Англії лише кілька місяців тому.

— Експедиція Гайса Бентлі? — запитала Гвенда.

Він обернувся до неї, знову почувуючи вдячність.

— Так. Це експедиція Гайса Бентлі. Я розповідаю вам це, щоб, виклавши окремі факти своєї біографії в минулому, пояснити, чому близько двох років я не відстежував поточні події.

Вона поквапилася допомогти йому:

— Ви маєте на увазі судовий процес по вбивству?

— Так, міс Вон, саме це я й маю на увазі.

Він повернувся до Арґайла.

— Перепрошую, коли я зараз завдаю вам болю, але треба звірити з вами певні дати та години. Дев'ятого листопада, позаторік, приблизно о шостій вечора, ваш син, Джек Арґайл (Джеко для вас), прийшов сюди поговорити зі своєю матір'ю, місіс Арґайл.

— Із моєю дружиною, так.

— Він сказав їй, що в нього проблеми, й узявся вимагати гроші. Таке вже траплялося...

— Багато разів, — зітхнув Лео.

— Місіс Арґайл відмовилася. Він заходився ображати її, погрожувати. Нарешті вибіг звідти, вигукуючи, що повернеться та що «їй все-таки доведеться дати йому грошенят». Він запитав: «Хочете, щоб я потрапив до в'язниці, так?», а вона відповіла: «Я вже майже вірю, що це для тебе найкраще».

Лео Арґайл неспокійно заворушився.

— Ми з дружиною обговорювали це. Ми були... дуже не задоволені хлопцем. Знову й знову нам доводилося рятувати його, допомагати починати все наново. Нам здалося, що шок тюремного ув'язнення... навчить його... — Його голос затих. — Але, будь ласка, продовжуйте.

Калґарі продовжив:

— Пізніше того вечора вашу дружину вбили. Нападник убив її ударом кочерги. На кочерзі були відбитки пальців вашого сина, а з шухляди письмового столу зникла велика сума грошей, яку ваша дружина поклала туди раніше. Поліція перехопила вашого сина в Драймуті. Гроші знайшли в нього, більшість у п'ятифунтових банкнотах. На одній із них було зазначено ім'я та адресу. І банк розпізнав її як одну з випланих місіс Арґайл того ранку. Хлопця звинуватили, відбувся судовий розгляд. — Калґарі на мить замовк. — Вирок — умисне вбивство.

Нарешті воно вилетіло — фатальне слово. *Убивство...* Не гучне, а придушене; слово, поглинуте шторами, книгами, м'яким килимом... Слово приглушити можна було, та не вчинок...

— Містер Маршалл, адвокат захисту, натякнув мені, що ваш син під час арешту наполягав на своїй невинуватості, надто весело, якщо не

зарозуміло. Він стверджував, що в нього неспростовне алібі на встановлений поліцією час убивства — між сьомою та сьомою тридцять вечора. Джек Арґайл стверджував, що на той час він діставався автостопом до Драймута, що його підібрала машина на головній дорозі з Редміна до Драймута, приблизно за милю звідти, саме перед сьомою вечора. Він не зауважив марки автомобіля (на той час уже стемніло), але то був чорний або темно-синій лімузин із водієм — чоловіком середнього віку. Для пошуку сліду автомобіля чи водія було зроблено все можливе, проте його свідчення так і не підтвердилися. Та й самі адвокати були переконані в тому, що всю історію поквапливо, але не надто розумно хлопець вигадав...

Основну лінію захисту вибудовували на свідченнях психологів, які намагалися довести, що Джек Арґайл завжди був психічно нестійким. Суддя кидав трохи уїдливі зауваги щодо цих свідчень і у своєму останньому слові був категорично проти обвинувачуваного. Джека Арґайла засудили до довічного позбавлення волі. Пів року по тому він помер у в'язниці від пневмонії.

Калґарі замовк. Три пари очей втупилися в нього. У Гвендиних очах проступили зацікавлення та пильна увага, в очах Естер — підозрілість, у Лео Арґайла — порожнеча.

— Можете підтвердити, що я точно вказав факти?

— Ви надзвичайно точні, — погодився Лео. — Проте я так і не зрозумів, навіщо нам треба було знову пропускати через себе всі ті болісні події, які ми намагаємося забути.

— Даруйте. Я мусив це зробити. Я так розумію, ви не оскаржили вердикт?

— Визнаю, що *факти* були саме такими, як викладено. Тобто якщо не переглядати їх, це, грубо кажучи, вбивство. Але якщо обміркувати факти, то знайдеться чимало пом'якшувальних обставин. Хлопець був психічно нестабільним, хоча, на жаль, не в юридичному сенсі цього терміна. «Правила Макнотена» обмежені та незадовільні. Запевняю вас, докторе Калґарі, що й сама Рейчел, моя покійна дружина, першою забула б і пробачила б нещасному хлопцеві його нерозсудливість. Вона була прогресивною і гуманною мислителькою, мала глибокі знання про психологічні фактори. Вона не засуджувала б його.

— Вона точно знала, яким жахливим міг бути Джеко, — промовила Естер. — Він завжди був таким, просто не міг нічого із цим удіяти.

— То всі ви, — повільно протягнув Калґарі, — не мали жодних сумнівів? Жодних сумнівів щодо його провини?

Естер пропікала його поглядом.

— Які сумніви могли бути? Звісно, він був винним.

— Не буквально *винен*, — запротестував Лео. — Мені не подобається це слово.

— І воно невдале, — Калґарі глибоко вдихнув. — Джек Аргайл був... невинуватим!

[2](#) Король Лір. Дія перша, сцена четверта (переклад з англ. М. Рильського).

Розділ другий

Це твердження мало б стати сенсацією. Але сподіваної реакції не було. Калґарі очікував на здивування, недовірливу радість крізь туман нерозуміння, жадібні запитання... Нічого. Лиш осторога та підозрілість. Гвенда Вон спохмурніла. Естер дивилася на нього широко розплющеними очима. Можливо, це природно. Таке повідомлення важко зрозуміти відразу.

Лео Арґайл, завагавшись, промовив:

— Тобто, докторе Калґарі, ви погоджуєтеся з моєю позицією? Думаєте, він не відповідав за свої дії?

— Я маю на увазі, що він *цього не робив!* Невже так важко зрозуміти, чоловіче? Він *цього не робив.* Він *не міг* це зробити. Однак через надзвичайний і нещасливий збіг обставин не зміг довести, що не винен. Довести це міг я.

— Ви?

— *Я — той чоловік з машини.*

Він сказав це так просто, що вони осягнули аж за мить. Допоки спромоглися отямитись, їх перервали. Двері відчинилися, й увійшла жінка непоказної зовнішності. Вона відразу ж перейшла до суті.

— Проходячи повз двері, я почула, як цей чоловік стверджує, що Джеко не вбивав місіс Арґайл. Чому це він таке говорить? Звідки йому знати?

Її обличчя, войовниче та сердите, наче аж зібгалося.

— Я також повинна це чути, — додала вона жалібно. — Я не можу залишатися осторонь і нічого не знати.

— Звісно, Кірсті. Ви член сім'ї. — Лео Арґайл відрекомендував її: — Міс Ліндстром, доктор Калґарі. Доктор Калґарі розповідає нам неймовірні речі.

Калґарі здивувало шотландське ім'я Кірсті. Її англійська була чудовою, хоч і з ледь відчутним іноземним акцентом.

Вона звернулася до нього з осудом.

— Не треба було приходити сюди й говорити таке, засмучуючи людей. Вони вже змирилися з горем. Тепер ви засмучуєте їх своїми словами. На все, що сталося, воля Божа.

Його неприємно вразила підкреслена впевненість її слів. Можливо, вона одна з тих огидних людей, які щиро радіють нещастям. Нічого, він позбавить її такої втіхи.

Він почав викладати швидко й сухо:

— Того вечора, за п'ять хвилин до сьомої, на головній трасі Редмін —Драймут я підібрав молодого чоловіка, який зупиняв попутні машини. Я підвіз його до Драймута. Ми розбалакалися. Він видався мені цікавим і приємним юнаком.

— Джеко був дуже харизматичним, — утрутилася Гвенда. — Усі вважали його приємним. Одначе його норів шкодив його репутації. І, звісно, його непорядність, — у задумі додала вона. — Але люди якийсь час про це не здогадувалися.

Міс Ліндстром повернулася до неї.

— Не варто так про померлого.

Лео Арґайл озвався трохи роздратовано:

— Продовжуйте, докторе Калґарі. Чому досі ви не давали про себе знати?

— Так, — Естер немов не вистачало дихання, — чому ви залягли на дно з такою інформацією? Усі ці звернення у пресі, оголошення. Як ви можете бути таким егоїстичним, таким лихим...

— Естер... Естер, — батько зупинив її. — Доктор Калґарі ще не завершив своєї історії.

Калґарі повернувся просто до дівчини.

— Я добре розумію, що ви відчуваєте. Як і те, що відчуваю я, що завжди відчуватиму... — Він зібрався з духом і знову заговорив: — Продовжу свою історію. Того вечора на дорогах було повно машин. Уже давно минуло о пів на восьму, коли я висадив юнака, імені якого не знав, десь у Драймуті. Це, як я розумію, повністю знімає з нього всі підозри, оскільки поліція абсолютно впевнена, що злочин скоєно між сьомою та половиною восьмої.

— Так, — погодилась Естер. — Але ви...

— Будь ласка, майте терпіння. Аби краще пояснити вам, мушу розповісти передісторію. Я кілька днів проживав у Драймуті у квартирі друга. Друг, матрос, саме відбув у плавання. Він також позичив мені машину, яку тримав у приватному гаражі. Того дня, дев'ятого листопада, я повинен був повертатися до Лондона. Вирішив поїхати вечірнім потягом, а день провести зі старою нянею, яку дуже любила наша сім'я та яка мешкала в невеличкому будиночку в Полґарті, приблизно за сорок миль на захід від Драймута. Я здійснив задумане. Няня, хоч і дуже літня та схильна до маразму, впізнала мене,

зраділа й розхвилювалася, тому що читала в газетах про мою, за її словами, «подорож на полюс».

Щоб не втомлювати її, я недовго там побув. Вирішив не їхати просто до Драймута дорогою вздовж узбережжя, якою приїхав, а попрямувати на північ, через Редмін, і відвідати старого каноніка Пісмарша, який тримав у своїй бібліотеці кілька дуже рідкісних книг, серед яких — давній трактат про судноплавство, з якого я хотів переписати уривок. Старий джентльмен не користується телефоном, вважаючи його інструментом диявола, як і радіо, телебачення, кіно, орган і реактивні літаки, тому я вирішив спробувати заскочити його вдома. Мені не пощастило. Віконниці стояли зачиненими, і його, вочевидь, не було. Я трохи почекав у соборі, потім рушив до Драймута головною дорогою, утворивши маршрутом трикутник. У мене було вдосталь часу, щоб узяти багаж із квартири, повернути машину в гараж і встигнути на потяг.

Дорогою, як уже згадував, я підібрав невідомого автостопера і, скинувши його в місті, діяв за своїм планом. Прибувши на станцію, я мав іще трохи часу, тому вийшов на головну вулицю купити цигарки. Коли перетинав дорогу, з-за рогу на великій швидкості вилетіла вантажівка та збила мене.

Як розповідали перехожі, я підвівся, мабуть, неушкодженим і повадився цілком нормально. Я сказав, що зі мною все гаразд, мені треба встигнути на потяг, і заквапився на станцію. Коли потяг прибув на Паддінгтонський вокзал, мене, непритомного, забрала швидка до лікарні, де мені діагностували струс мозку. Очевидно, такий запізнілий ефект не є незвичним.

Коли за кілька днів я отямився, то нічого не пам'ятав ні про наїзд, ні про те, що мав їхати до Лондона. Останнє, що пригадав, — те, як вирушив до старої няні в Полгарті. А далі — повна порожнеча. Мене запевнили, що таке трапляється часто. У мене не було підстав вважати, що ті години мого життя, які я не пам'ятав, важливі. Ні я, ні хтось інший і уявити не могли, що того вечора я їхав дорогою Редмін-Драймут.

Залишалося дуже мало часу до того, як я повинен був покинути Англію. У лікарні мене тримали в цілковитому спокої, без газет. Потім я поїхав просто в аеропорт, звідки полетів до Австралії, щоб приєднатися до експедиції. Були певні сумніви щодо того, чи

достатньо здоровий, щоб їхати, та я їх подолав. Я надто поринув у свою підготовку й інші клопоти, щоб цікавитися новинами про вбивства. Крім того, після арешту ажіотаж трохи спав, а коли справа дійшла до суду, який описували докладно, я вже був на шляху до Антарктиди.

Він зробив паузу. Його слухали з особливою увагою.

— Десь місяць тому, одразу ж після мого повернення до Англії, я й зробив це відкриття. Мені знадобилися старі газети для пакування зразків. Власниця квартири принесла мені з котельні цілу купу. Розклавши їх на столі, я побачив знімок юнака, чиє обличчя здалося мені дуже знайомим. Я намагався згадати, де я його зустрів і хто він. Це мені не вдалося, та все ж, дивна річ, я згадав, про що розмовляв із ним, — про вугрів. Його зацікавила та зачарувала сага їхнього життя. Але коли це було? І де? Я прочитав замітку й дізнався, що ім'я молодого чоловіка Джек Аргайл, що йому висунули звинувачення в убивстві, а він розповів поліції про те, як його підвозив чоловік у чорному лімузині.

І зненацька той утрачений шматочок життя повернувся. Це я підібрав того юнака, підвіз його до Драймута і, висадивши, повернувся до квартири, потім переходив вулицю, щоб купити сигарети. Я пригадав лише мить, коли вантажівка збила мене, а потім — нічого, аж до лікарні. Я так і не згадав, як повернувся на вокзал і поїхав до Лондона. Я перечитував замітку знову й знову. Процес завершився понад рік тому, тож про справу майже забули. «Молодий хлопець, який вбив свою матір. — Моя господиня майже не пам'ятала цього. — Не знаю, що там сталося. Напевне, його за це повісили». Я переглянув підшивку газет за відповідний період, а потім вирушив до «Маршалл і Маршалл», які виступали захисниками у справі. Я дізнався, що прибув надто пізно, щоб звільнити нещасного хлопця — він помер у в'язниці від пневмонії. Хоча правосуддя вже нічого не вдіє для нього, воно принаймні може повернути йому добре ім'я. Ми з містером Маршаллом пішли до поліції. Справу представили прокуророві, хоча Маршалл сумнівається, що він звернеться до міністра внутрішніх справ.

Кінець безкоштовного уривку. Щоби читати далі, придбайте, будь ласка, повну версію книги.

BOOK2GO
ЕЛЕКТРОННІ КНИГИ

КУПИТИ